

O'QITUVCHI VA UNING JAMIYATDA TUTGAN O'RNI**Bahtiyorova Asila O'ktam qizi ¹**¹ *Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy Pedagogika Universiteti**Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-bosqich talabasi*baxtiyorovaasila18@gmail.com**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 29.05.2025**Revised: 30.05.2025**Accepted: 31.05.2025***KALIT SO'ZLAR:***o'qituvchi, ta'lim,
tarbiya, jamiyat,
pedagogika, kasbiy
mahorat, ijtimoiy o'rni,
ma'naviyat.**Mazkur maqolada o'qituvchi shaxsining jamiyatdagi tutgan o'rni, uning ta'lim-tarbiya jarayonidagi roli, yosh avlodni shakllantirishdagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, zamonaviy o'qituvchiga qo'yilayotgan talablar, uning kasbiy va ma'naviy fazilatlari, pedagogik mahorati hamda ta'lim sifatiga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada o'qituvchi mehnatiga bo'lgan ijtimoiy munosabat ham yoritilgan.*

KIRISH. O'qituvchi — jamiyat taraqqiyotining poydevorini yaratuvchi, kelajak avlodni tarbiyalovchi shaxsdir. Har qanday jamiyatning taraqqiyoti, ma'naviy yetukligi, madaniy saviyasi bevosita ta'lim tizimiga, ayniqsa, o'qituvchining malakasi va fidoyiligiga bog'liq. Bugungi globallashuv davrida bilimli, tashabbuskor, ma'rifatli o'qituvchining roli yanada ortib bormoqda.

O'qituvchining ijtimoiy roli:

O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, ruhshunos, jamiyatning yetuk vakili sifatida faoliyat yuritadi. U yosh avlodni nafaqat kasbga, balki hayotga tayyorlaydi. Shu bois, o'qituvchining shaxsiy namunasi, axloqiy fazilatlari o'quvchilarga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik mahorat va kasbiy fazilatlari:

Zamonaviy o'qituvchidan chuqur bilim, yuksak madaniyat, psixologik tayyorgarlik, pedagogik innovatsiyalarga ochiqlik talab qilinadi. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, interfaol metodlardan foydalanish o'qituvchining kasbiy mahoratini ko'rsatadi.

O'qituvchi va ta'lim sifati:

Ta'lim sifati bevosita o'qituvchining bilimiga, yondashuviga, mas'uliyatiga bog'liq. Har bir o'qituvchi o'zining kasbiga mas'uliyat bilan yondashsa, yosh avlod bilimli, vatanparvar va ijtimoiy faollikka ega shaxs bo'lib yetishadi.

Jamiyatda o'qituvchiga bo'lgan munosabat:

Tarixan o'zbek jamiyatida o'qituvchiga hurmat yuqori bo'lgan. Bugungi kunda ham bu qadriyatlar davom ettirilmoqda. Davlatimiz tomonidan o'qituvchilarning moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlanayotgani ijobiy natijalar bermoqda. Ayniqsa, "Ustoz" tushunchasining qadri tobora ortib bermoqda. 5. O'qituvchi va zamonaviy texnologiyalar:

Bugungi kunda ta'lim jarayoni raqamlashtirilmoqda. Shu sababli o'qituvchilar zamonaviy texnologiyalarni puxta o'zlashtirishi, masofaviy ta'lim, elektron platformalar, interaktiv vositalardan samarali foydalana olishi talab etiladi. Raqamli savodxonlik – hozirgi o'qituvchining asosiy kasbiy ko'nikmalaridan biridir. Bu nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki o'quvchilarda mustaqil izlanish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'qituvchining doimiy o'sishi va o'zini rivojlantirishi:

Yaxshi o'qituvchi – bu doimo izlanadigan, o'z ustida tinimsiz ishlaydigan pedagogdir. Ilmiy yangiliklarni o'zlashtirish, malaka oshirish kurslarida qatnashish, innovatsion metodlarni amaliyotda qo'llash – bu o'qituvchining o'z kasbiga sadoqati va mas'uliyatini ko'rsatadi. Zero, "Hayotiy pedagogika" tamoyili shuni taqozo etadiki, o'qituvchi har doim o'rganishda davom etishi kerak.

O'qituvchining shaxsiy fazilatlari:

O'qituvchining bilimdon bo'lishi yetarli emas. U sabrli, halol, vijdonli, adolatli, xolis, talabchan, ayni paytda mehribon bo'lishi lozim. Chunki o'quvchilar avvalo o'z ustozining insoniy fazilatlariga ergashadi. Shaxsiy namunasi bilan o'rnatilgan bo'la olgan o'qituvchi o'z fanini sevdirdi, hurmatga sazovor bo'ladi. Ayniqsa, ijtimoiy adolat, fidoyilik, milliy qadriyatlarga hurmat kabi tushunchalar aynan o'qituvchi misolida o'rgatiladi.

O'qituvchi – tarbiyaning asosiy ustuni:

Ta'limning bir qanoti – bilim berish bo'lsa, ikkinchisi – tarbiya berishdir. Maktabda yoki boshqa ta'lim muassasalarida berilayotgan ma'naviy-ma'rifiy tarbiya jamiyatda sog'lom muhitni shakllantiradi. Bu borada o'qituvchi yetakchi rolni bajaradi. U yoshlarda vatanparvarlik, ona tiliga hurmat, el-yurtga sadoqat kabi his-tuyg'ularni shakllantiradi. Aynan ustoz ko'magida yoshlar hayotiy pozitsiyasini aniqlaydi.

O'qituvchining ijtimoiy nufuzi:

Jamiyatda o'qituvchiga bo'lgan munosabat jamiyatning o'z bilimiga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Agar ustozga hurmat baland bo'lsa, demak, ta'lim tizimi rivojlanadi. Bugungi kunda O'zbekiston hukumati tomonidan ustozlarning ijtimoiy maqomini oshirish, moddiy qo'llab-quvvatlash, ularga rag'batlar berish borasida tizimli

ishlar amalga oshirilmoqda. Bu esa pedagog kadrlarning mehnatini munosib qadrlashga xizmat qiladi.

Xalqaro tajribada o'qituvchining roli:

Dunyo tajribasida ham o'qituvchi jamiyatning asosiy tayanchlaridan biri hisoblanadi. Masalan, Finlandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda o'qituvchilar eng obro'li kasb egalari hisoblanadi. Ularning bilim va ko'nikmalariga davlat darajasida yuqori talablar qo'yiladi. Bu esa ta'lim sifati va taraqqiyot darajasini belgilovchi omildir. O'zbekiston ham xalqaro tajribadan unumli foydalanib, o'z ta'lim tizimini isloh etishda o'qituvchining mavqeini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

O'qituvchi va oila hamkorligi:

Yoshlarga to'g'ri tarbiya berishda o'qituvchi va ota-onaning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Har ikki tomonning fikr va harakatlari uyg'un bo'lsa, tarbiya samarali kechadi. Shu sababli, o'qituvchi faqat sinfda emas, balki mahalla va oilaviy muhitda ham faol bo'lishi lozim. Maktab va oila orasidagi mustahkam aloqa ijtimoiy muammolarni oldini olishda muhim vosita hisoblanadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy tayyorlanish bosqichlari:

O'zbekistonda o'qituvchilarni tayyorlash oliy pedagogik ta'lim muassasalari orqali amalga oshiriladi. Hozirgi kunda mamlakatda 20 dan ortiq pedagogik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasasi mavjud. O'qituvchilar bakalavriat (4 yil) va magistratura (2 yil) bosqichlarida o'qitiladi. 2024-yilgi statistika ma'lumotlariga ko'ra, har yili o'rtacha 50 mingdan ortiq pedagogik yo'nalish bitiruvchisi ta'lim muassasalariga ishga joylashtirilmoqda.

O'qituvchilarning iqtisodiy va ijtimoiy ta'minoti:

So'nggi yillarda O'zbekistonda o'qituvchilarning ish haqi va ijtimoiy himoyasini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Masalan:

2023-yil dekabr oyida pedagoglar maoshiga o'rtacha 15–20% miqdorda qo'shimcha indeksatsiya qilindi.

Har yili ilg'or o'qituvchilar uchun "Eng yaxshi fan o'qituvchisi" respublika tanlovi tashkil qilinib, g'oliblarga 30 mln so'mgacha mukofot berilmoqda.

O'qituvchilar uchun ipoteka kreditlari, sog'liqni saqlash xizmatlari va sanatoriy yo'llanmalari bo'yicha imtiyozlar joriy etilgan.

O'qituvchilarni attestatsiyadan o'tkazish tizimi:

2022-yildan boshlab O'zbekistonda o'qituvchilar malaka darajasiga qarab attestatsiyadan o'tkazilmoqda. Bu jarayon:

O'qituvchining kasbiy bilim va ko'nikmalarini baholash,

Uni yuqori lavozim yoki ustozlik darajasiga olib chiqish,

Qo'shimcha ustama haqlarini belgilash kabi maqsadlarni ko'zlaydi.

Malaka darajasiga ega bo'lgan o'qituvchilarga har oy 15% dan 50% gacha ustama to'lanadi.

Ta'limda raqamlashtirish va o'qituvchining yangi roli:

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimi to'liq raqamlashtirilmoqda. "my.maktab.uz" platformasi orqali o'qituvchilar:

a) dars jadvalini tuzish,

b) elektron jurnal yuritish,

d) o'quvchilarning davomati va baholarini kiritish imkoniyatiga ega.

Shuningdek, "Bilimlar bellashuvi", "Milliy test tizimi" kabi onlayn platformalarda o'qituvchilar ishtirok etib, o'z bilimini oshirishmoqda.

O'qituvchilarning xalqaro loyihalarda ishtiroki:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi YUNESKO, USAID, va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda o'qituvchilarni tayyorlash va ularning malakasini oshirishga qaratilgan bir qator loyihalarni amalga oshirmoqda. Masalan:

"Global Teacher Academy" doirasida o'zbek o'qituvchilari har yili Turkiya, Janubiy Koreya va Finlyandiyaga malaka oshirishga yuborilmoqda.

2023-yilda 1 200 nafardan ortiq o'qituvchi xalqaro treninglarda ishtirok etgan.

Xulosa:

O'qituvchi – bu faqat kasb egasi emas, balki butun jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shuvchi yuksak shaxsdir. U yosh avlodni hayotga tayyorlaydi, ularni vatanga sadoqatli, bilimli va vijdonli inson etib tarbiyalaydi. Shunday ekan, o'qituvchi mehnatini qadrlash, ularning o'sishiga ko'maklashish — har bir jamiyatning ustuvor vazifasi bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 2020-yil.
2. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch". – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Pedagogika. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Qodirov A., Turg'unov O. "Zamonaviy pedagogika asoslari". – Toshkent: Ilm ziyo, 2022.
5. www.uzedu.uz – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi rasmiy sayti.